

7 Vankeusrangaistuksen täytäntöönpano

Vankiluku

Vankiryhmät. Vuosina 1990–2006 oli vankiloissa vankeja päivittäin keskimäärin seuraavat määrät:

Taulukko 88 Vankien päivittäiset keskimäärät vankiryhmittäin vuosina 1990 ja 1998–2006

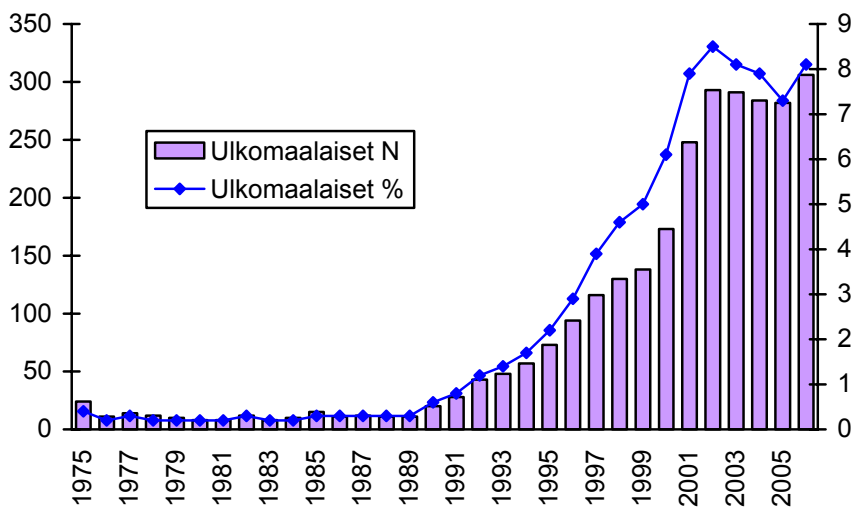
	1990	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Vankeusvankeja*	2848	2295	2154	2219	2379	2602	2719	2825	2991	2906
Nuorisovankeja	84	52	53	58	66	69	60	72	63	67
Pakkolaitosvankeja	12	16	19	21	22	23	23	23	23	23
Elinkautisvankeja	30	58	61	60	62	71	86	103	113	130
Tutkintavankeja	372	292	354	376	457	478	492	473	519	463
Sakkovankeja	95	96	102	121	149	190	198	81	179	189
Yhteensä	3441	2809	2743	2855	3135	3433	3578	3577	3888	3778

Lähde: Rikosseuraamusvirasto

* Pl. nuoriso-, pakkolaitos- ja elinkautisvangit.

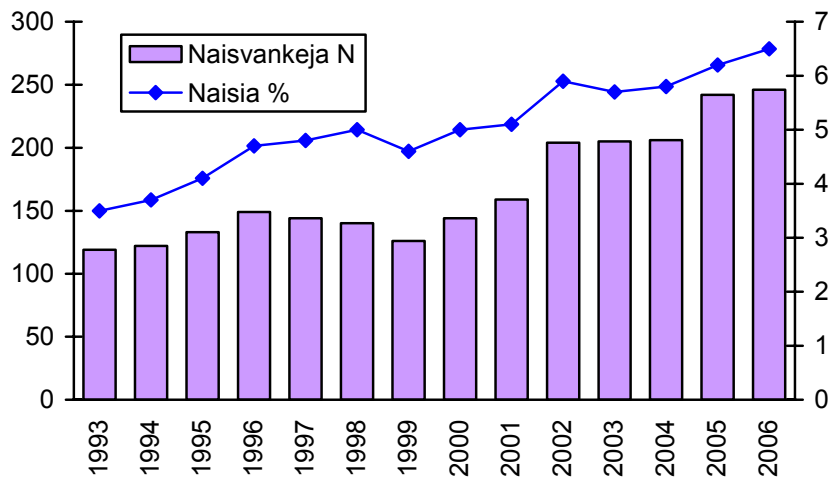
Vankilukumäärä kääntyi kasvuun vuoden 1999 jälkeen. Kokonaisvankiluku oli 2 743 vuonna 1999 ja 3 888 vuonna 2005. Nousua oli kaikkiaan 41,7 prosenttia. Taulukon erottelemista ryhmistä kasvoivat eniten sakkovangit ja tutkintavangit. Vankiluvun kasvu pysähtyi vuonna 2006. Elinkautisvankien ja sakkovankien määrä kasvoi kuitenkin edelleen.

Muista kasvaneista vankiryhmistä on mainittava ennen kaikkea ulkomaalaiset. Heitä oli vielä 1990-luvun alussa laitoksissa 20–30. Määrä kymmenkertaistui kymmenessä vuodessa. Nytemmin ulkomaalaisia vankeja on noin 300, eli 8–9 prosenttia vankiluvusta. Ulkomaalaisten vankien lukumäärän kasvu näyttäisi taittuneen vuonna 2002.

Kuvio 121 Ulkomaalaisten vankien lukumäärät ja osuudet kokonaisvankiluvusta
Lähde: Rikosseuraamusvirasto

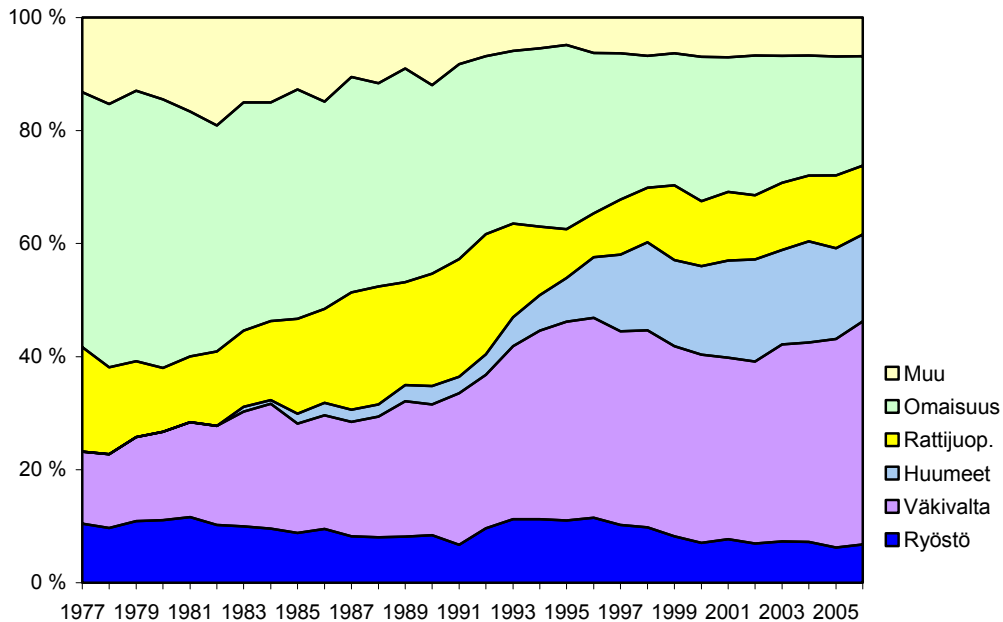
Naisten osuus vangeista on kasvanut 1990-luvun alun neljästä prosentista 6–7 prosenttiin.

Kuvio 122 Naisvankien lukumäärät ja osuudet kokonaisvankiluvusta
Lähde: Rikosseuraamusvirasto

Rikos. Myös vankien rikosjakaumissa on tapahtunut muutoksia. 1970-luvun loppupuolella rattijuopumusrikosten suhteellinen osuus pieneni, kun taas

1980-luvun alussa varkausrikosten osuus aleni. 1990-luvun merkittäviä piirteitä on väkivaltarikosten sekä huumausainerikosten osuuden kasvu.

Kuvio 123 Rangaistusvankien päärikos vuosina 1977–2006
Lähde: Rikosseuraamusvirasto

Valtaosa ulkomaalaisista rangaistusvangeista kärsii tuomiotaan huumausainerikoksista.

Taulukko 89 Ulkomaalaisten rangaistusvankien päärikos vuosina 1998–2006 (1.5.)

Vuosi	Väkivalta	Ryöstö	Omaisuus	Ratti-juopumus	Huumaus-aine	Muu rikos	Yhteensä
1998	13	3	10	1	54	5	86
1999	14	5	10	3	43	4	79
2000	21	5	17	3	56	14	116
2001	27	6	20	1	72	21	147
2002	27	7	24	1	117	15	191
2003	30	9	19	1	124	14	197
2004	27	9	26	1	123	17	203
2005	31	15	15	4	94	12	171
2006	40	20	20	4	100	29	213

Lähde: Rikosseuraamusvirasto

Rangaistusajat. Rangaistusaikoja voidaan kuvata eri tavoin. Yksi keino on mitata laitoksesta vapautuneiden vankien laitoksessa viettämän ajan pituus. Tämä on luotettavin tapa mitata todellisen laitosajan pituutta.

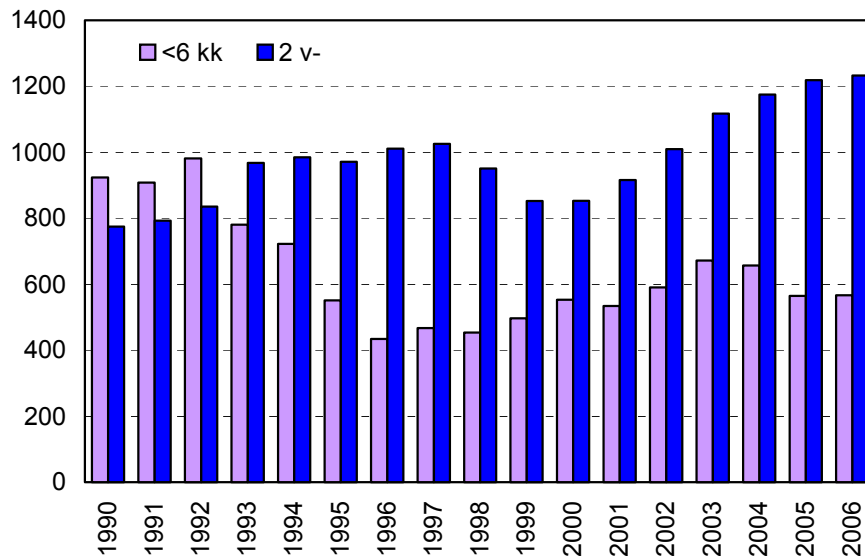
Taulukko 90 Vapautuneiden rangaistusvankien laitoksessa suorittama aika vuosina 1990–2006

Rangaistusajan pituus	1990	1994	1996	1998	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
enintään 3 kk	53,6	54,9	43,2	44,6	51,3	49,4	49,5	48,6	47,3	46,5	40,4
yli 3 kk–6 kk	19,9	19,1	21,5	17,4	17,5	18,0	17,3	16,5	18,6	17,5	18,4
yli 6 kk–1 v.	14,9	13,9	17,5	16,8	13,9	15,3	15,3	16,2	15,1	15,3	16,7
yli 1 v–2 v.	7,3	7,3	10,8	12,4	10,3	10,9	11,1	11,3	11,9	12,7	15,2
yli 2 v.–	4,3	4,8	6,9	8,7	7,1	6,4	6,8	7,5	7,1	8,2	9,2
Yhteensä %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
N	6112	5544	4455	3898	3984	4086	4410	4546	4637	4662	4844
Yli 1 v. rangaistuksia	714	669	789	824	691	707	791	853	881	971	1185

Lähde: Rikosseuraamusvirasto

Yli kahden vuoden laitosaikojen osuus kasvoi vuosina 1992–1998 kaksinkertaiseksi. Samalla kaikkein lyhyimpien aikojen osuus alentui. Vuonna 1999 tilanne tasaantui ja vuonna 2000 lyhyiden (enintään 3 kk) vankeusrangaistusten osuus kasvoi. Taustalla on mitä ilmeisimmin lyhyisiin vankeusrangaistuksiin keskittyneen yhdyskuntapalvelun käytön väheneminen. Pitkien vankeusaikojen (sekä yli 2 v. että 1–2 v.) osuus ja määrä ovat kasvaneet vuodesta 2002 lähtien.

Rangaistuskäytännön viimeaikaiset muutokset ottaisi paremmin huomioon menetelmä, jolla kuvataan laitoksessa rangaistustaan vielä suorittavien vankien odotettavissa olevaa laitosaikaa.

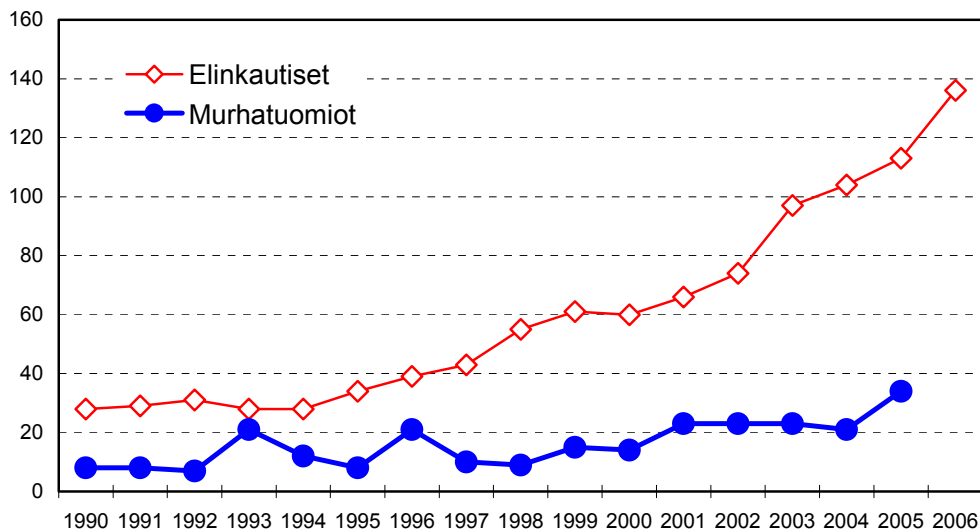

Kuvio 124 Rangaistusvankien ennakoituiden laitosajat (poikkileikkaus) 1990–2006
Lähde: Rikosseuraamusvirasto

Myös rangaistusta suorittavien vankien odotettavissa olevan laitosajan pituudessa on tapahtunut merkittäviä muutoksia 1990-luvulla. Vuosikymmenen alkupuolella vankiloissa istui lähes 1 000 vankia, joiden laitos aika jäi otaksuttavasti alle 6 kuukauden. Vuoteen 1996 mennessä tämä ryhmä oli kutistunut puoleen. Muutos oli seurausta yhdyskuntapalvelun osuuden kasvusta. Sitten ryhmän osuus on hieman noussut vuosina 1998–2003, mikä sekin on yhteydessä yhdyskuntapalvelun käytön muutoksiin.

Samanaikaisesti 2 vuotta tai tätä pidempään laitoksessa viipyvien määrä nousi vuosina 1990–1997 vajaasta 800:sta 1 000:een, kääntyen tämän jälkeen lyhyeen laskuun. Laskua seurasi vuosina 2000–2006 nopea nousu.

Tiedot elinkautisten vankien määristä ja murhatuomioista ovat kuviossa 125.

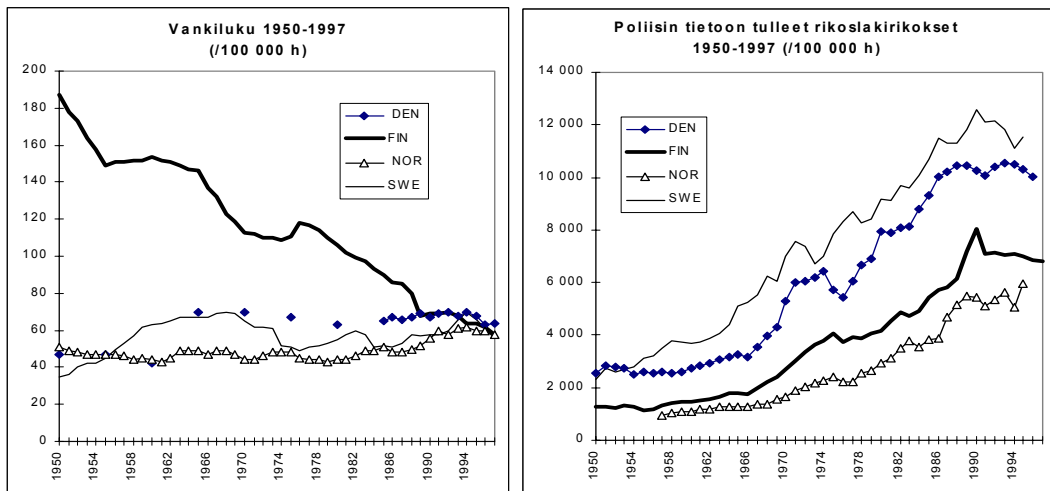

Kuvio 125 Elinkautisvangit ja murhatuomiot 1990–2006

Lähde: Rikosseuraamusvirasto

Elinkautisvankien määrä on kasvanut kymmenessä vuodessa yli kolminkertaiseksi. Murhatuomioiden määrä on pysynyt pääosin 10–20 välillä, joten muutos on seurausta ennen kaikkea syntyakeisuusarviointien kiristymisestä (ks. edellä jakso 3.A.5).

Kansainväliset vertailut. Seuraavasta kuviosta ilmenee väkilukuun suhteutettu vankiluvun kehitys neljässä pohjoismaassa vuosina 1950–1997. Mukaan on liitetty myös vertailutieto poliisin tietoon tulleista rikoslakirikoksista samalta ajalta.

Kuvio 126 Vankiluku ja poliisin tietoon tullut rikollisuus pohjoismaissa 1950–1997

Neljässä vuosikymmenessä Suomen vankiluku aleni tasaisesti noin kolmannekseseen aikaisemmasta. Samalla saavutettiin yhteispohjoismainen taso. Vankiluvun dramaattisestakin muutoksesta huolimatta pohjoismaiden rikollisuuskehitykset ovat seurailleet toisiaan. Kuvioista havaittava pohjoismaisten rikosprofiilien samansuuntaisuus ja vankiprofiilien erilaisuus kertoo konkreettisesti rangaistuspolitiikan rajallisista mahdollisuuksista vaikuttaa rikollisuuden tasoon (ks. tarkemmin Lappi-Seppälä 1998).

Yksityiskohtaiset tiedot pohjoismaiden vankiluvuista vuosilta 1999–2006 ovat taulukossa 91.

Taulukko 91 Keskimääräinen vankiluku pohjoismaissa 1999–2006

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006*
<i>Kokonais määrä</i>								
Suomi	2 743	2 855	3 135	3 434	3 578	3 577	3 888	3778
Ruotsi	5 147	5 326	5 708	6 097	6 535	7 020	7 008	7450
Norja	2 520	2 562	2 771	2 850	2 964	3 091	3 174	3048
Tanska	3 669	3 580	3 455	3 621	3 865	3 982	4 233	..
<i>100 000 asukasta kohti</i>								
Suomi	53	55	61	66	69	68	74	72
Ruotsi	58	60	64	68	73	78	78	82
Norja	56	57	57	63	65	68	68	66
Tanska	69	67	65	67	72	74	78	..

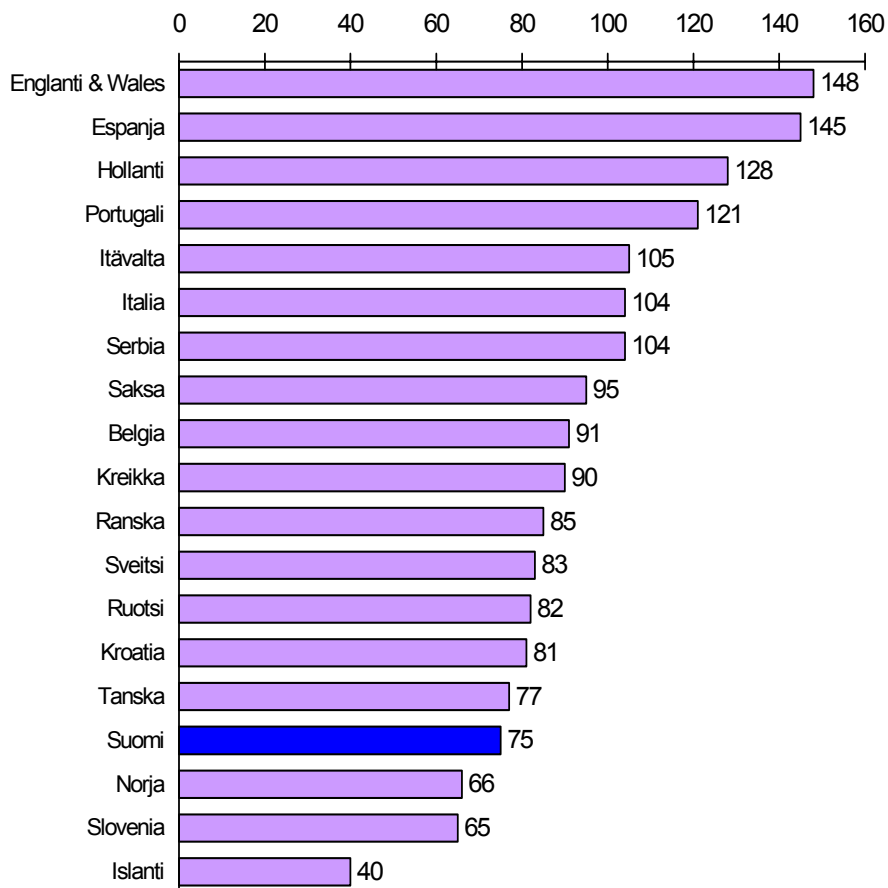
Lähde: Rikosseuraamusvirasto 2006 ja pohjoismaiset vankitilastot

* Ruotsin ja Norjan luvut vuodelta 2006 ovat ennakkotietoja.

Tarkastelujaksolla vankiluku on kohonnut nopeimmin Suomessa ja Ruotsissa. Muutos alkoi Ruotsista ja Suomi seurasi verraten nopeasti perässä. Tanskan

vankiluku on myös lähtenyt kasvuun vuodesta 2003 lähtien. Norjassa vankiluvun kasvua on osaltaan hillinnyt käyttöönotettu jonotusjärjestelmä.

Alla olevasta kuviosta näkyy Suomen tämänhetkinen asema vankilukujen kansainvälisessä vertailussa.

Kuvio 127 Keskivankiluvut eräissä Euroopan maissa 2004–2006
Lähde: www.prisonstudies.org

Läntiseen Eurooppaan rajautuvassa vertailussa Suomen vankiluku on hieman puolenvälin alapuolella.

Ehdonalainen vapaus

Nykyisin jokseenkin kaikki vangit vapautuvat ehdonalaiseen vapauteen.¹ Vuonna 2006 vankilasta vapautui 4 844 vankia, joista 4 767 ehdonalaisesti.

¹ Lainsäädännön pääpiirteet on selostettu Rikollisuustilanne 1995–1996, 195.

Perustiedot ehdonalaista vapauttamista koskevista ratkaisuksista vuosilta 1997–2006 ovat seuraavassa taulukossa.

Taulukko 92 Ehdonalainen vapaus ja valvonta 1997–2006

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Vapautuneet	3856	3898	3859	3984	4086	4410	4546	4637	4662	4844
- näistä ehdonalaisesti	3762	3814	3785	3877	3930	4237	4430	4510	4579	4767
- näistä valvontaan	813	914	878	852	865	878	895	1013	978	1167
- valvontaan määrätty %	22	24	23	22	22	21	20	22	21	24
Valvonnassa 1.1.	1148	1197	1247	1310	1283	1426	1296	1397	1448	1456*

Lähde: Rikosseuraamusvirasto

* 1.5.2006

Valvontaan määrätään vuosittain noin 1 000 henkilöä. Valvontaan määrättyjen osuus on pysytellyt 20 prosentin vaiheilla. Vuonna 2006 valvontaan määrättyjen osuus nousi lähes neljäsosaan ehdonalaisesti vapautetuista.

Käytössä ei ole systemaattista tietoa siitä, kuinka moni ehdonalaiseen vapautteen päästetyistä menettää ehdonalaisen vapautensa. Kriminaalihuoltoyhdistys kerää tiedot siitä, kuinka moni valvonnassa olevista ehdonalaisesti vapautetuista vuosittain menettää ehdonalaisen vapautensa. Tuomioistuintilastosta vuorostaan näkee, kuinka moneen päärikosperusteiseen rangaistukseen on liitetty määräys aikaisemman ehdonalaisen vapauden menettämisestä.

Taulukko 93 Ehdonalaisen vapauden menettäminen 1997–2006

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Valvonnassa olevista	244	281	217	270	289	231	262	324	308	240
Päärikostuomion mukaan	1517	1513	1549	1589	1432	1448	1535	1605	1503	..

Lähde: Rikosseuraamusvirasto ja Tilastokeskus

Vuosittain noin 300 ehdonalaisen valvonnassa olevaa henkilöä menettää ehdonalaisen vapautensa. Syynä on aina uusi rikos. Tuomioistuintilaston mukaan mitaten tapauksia on huomattavasti enemmän (vain osa ehdonalaisesti vapautetuista on valvonnassa, toisaalta tuomioistuintilastossa yksikkönä on tuomiokerran päärikos kun taas Rikosseuraamusviraston tilasto on henkilö pohjainen). Viime vuosina tapauksia on ollut runsaat 1 500.